

Filosoffen giver en opsang

»ALLE PUSTER SIG SELV OP TIL NOGET LANGT STØRRE, END DE REELT ER«

Vi lever i en tidsalder, hvor vi kommunikerer i giga-mængder til ingen verdens nytte, og vi har endnu ikke set de fulde konsekvenser. Filosofen Anders Fogh Jensen tegner et mentalt kort over vores tid.

Tekst: Nathalie Ostrynski Foto: Søren Bidstrup

Her er Anders Fogh Jensen. Her er endnu et moderne menneske med galopperende kommunikationens. Her er en mand, der ligesom så mange andre ikke tør tage skridtet fuldt ud og anullere Facebook, mail, sms'er og alt det andet, der tynger os ned i det klutrede, forbandede informationshav, vi alle bliver passivt rundt i, fordi vi ellers ikke ved, hvad vi skal gøre af os selv.

Han klapper på indertommen af den blåser, der udgør en del af hans faste uniformering. Derinde ligger et spinkelt forslag på at adskille tingene. To forskellige mobiltelefoner, der markerer henholdsvis privat- og arbejdsliv.

Filosoffen griner selv af det, fordi det i sin essens er totalt lattervækkende, hvor inkonsekvent et forhold vi alle har til made in china-skærmen.

»Mange af os har alt for mange forbindelser. I stedet for at bruge mere tid på færre relationer, makulerer vi hele tiden. Vi virker på-

gode af det. Det der konstante krav om opmærksomhed har vi endnu ikke set de fulde konsekvenser af. I min barndom tog mange solarium. Det fandt man ud af var en rigtig dårlig ide. Måske vil man på samme vis en dag se tilbage på coosere og konstatere, at vi dengang kommunikerede alt for meget,« siger han.

Filosoffen, forfatteren og samfundskritikeren er blevet bedt om skrive en åndelig fristil over danskerne. Han er blevet sat stavne i en time med kaffe. Herne placeret om en kop kaffe for at tegne det mentale landskabet over vores tid. Hvor gør det ondt i vores eksistens? Hvilke benpænd har vi sat op i stormløbet hen mod det gode liv?

Den første linje han trækker, er en af verdens helt store menneskelige ønsker. Begæret efter at stemple helt ud.

Engang sejlede folk til Amerika med drømmen om at blive rigere. Tidligere generationer stræbte efter et større hus, et fast job og et trygt familieliv.

I dag er det livsdefinerende ønske blevet et helt andet. Vi stavner ud for at finde ... ja, en mere simpel livsmode.

Alle taler om at hoppe ud af det liv, de har, og erstatte det med et andet, der ikke sådan lige kan googles.

»Det er legitimt at tale om det, men de færreste gør det, fordi man på kort sigt er bange for at skylde sig selv i foden. Det er ikke alle, der kan cutte forbindelsen og flytte til Sveriges ademark. Det er ok at sige: Jeg kan ikke det der, fordi jeg ikke har tid nok. Men du kan ikke sige: Jeg synes, du er et rigtig fast menneske, men jeg kan ikke være i kontakt med dig, fordi jeg har ikke plads til flere relationer. Det har jeg faktisk selv sagt til nogle mennesker, og reaktionen er, at folk bliver meget forkræmmede.«

Efter sommerferien skal Anders Fogh Jensen være forstander på Vestjyllands højskole. Et job, der giver ham 45-årige jeg en fysisk mulighed for at stemple ud af københavnerlivet som selvstændig. Det hæmskifte i tilværelsen er også hans forslag på at gøre noget.

»Vi drømmer rigtig meget om et liv, som vi ikke har. Vi sidder med længsel og ser Bondeleven. Der bliver et større og større misforhold mellem det liv, vi lever, og det liv, vi drømmer om. De fleste af os har en idé om, at vi er en anden. Og den der anden person kan vi blive en dag. Men hvorfor ikke stå ved det liv, vi har?»

Så hopper vi af Facebook i en måned. Så sletter vi Messenger-appen. Så lægger vi mobiltelefonen ind i skabet fra kl 17 til 20, fordi familietid ikke skal være onlinetid. Så skal vi se hinanden i øjnene et kvarter inden sengetid.

»Vores fortravlede liv bliver opretholdt med sådan en pseudodiskurs om, at vi godt kan stå af og holde pause, men vi gør det ikke rigtig. Det moderne menneskes drøm er at stå af. Vores levealder er ikke blevet hævet væsentligt, og så prøver vi hektisk at leve to liv i ét, fordi vi ikke har løst det problem, at vi er dødelige. Så skal vi have to koner, to kuld bøn og to jobs. Vi løber efter det hele, men vi snubler, fordi vi forsøger at nå mere.«

Da man i sin tid fik vaskemaskinen bragt ind i de små hjem, betød det, at husmodrene ikke behøvede at slide fingrene op en hel dag ved vaskebrættet én gang om måneden. Nu kunne de vaske tøjet på en time.

Den ønskede virkning udeblev. Vi vasker ikke mindre i dag. I stedet propper vi tøj ind i maskinen hver eneste dag.

Det samme er i filosofiens optik sket på kommunikationsområdet. Det er meget lettere at sende en email end et brev, men hvad er der sket? Vi sender tonsvis af emails, og det sluger al vores tid.

»Vi er lidt nogle fjolser. Hver eneste gang teknologien letter vores liv, ender det med et slags evigt akkordarbejde, hvor man blot øger hurtigheden og mængden af det, man gør. Filosofen Martin Heidegger har sagt det før. Det er ikke os, der køres med teknologien. Det er teknologien, der kører med os. Vi kunne blive herrer over den, men vi forvalter den på en måde, så det nærmest er os, der betjener den. Det passer kapitalismen godt.«

Når man spørger Anders Fogh Jensen om, hvorfor der er brug for filosofien i dag, affærdiger han først spørgsmålet. Det råber ifølge ham den store krise, vi er ude i, hvor alting skal have en nytteværdi. Alt skal kunne gøre gavn eller give en form for afkast. Det kan filosofi jo ikke sådan lige.

Dernæst lader han hænderne køre rastløst hen over bordpladen. Han læner sig frem i stolen og konstaterer, at verden i dag ikke åbner sig af sig selv:

»Det kan vi bruge filosofien til. Man kan godt følge med i nyhedsstrømmen og i, hvilke politikere der gør hvad, men de store linjer i vores liv og samfund kan filosofien tegne: Hvor er kapitalismen på vej hen? Hvordan har vores omgang med risici ændret sig? Hvordan er forholdet mellem kønnene?»

Filosofien er så gammel, at den ikke bliver syndeligt imponeret af, når der sker noget nyt i samfundet. Vi har brug for at se de større linjer. Tanken om, at vi har stået før her som mennesker, giver en ro.«

Der er noget ved vores tid, der i særlig grad irriterer Anders Fogh Jensen. Den mørke plet på det mentale kort er vores ekstreme behov for at oversætte alting til følelser.

Et menneske anno 2018 er defineret gennem følelser. Det skal altid kunne parere med et begavet svar på, hvad det går rundt og falder lige nu.

»Vi lever i en ekstrem psykologisk tidsalder. Det fænomen er jeg skeptisk overfor. Hele selvhjælpsølgen handler om, at du skal lære at kunne holde ud at være her.

Men man burde ændre noget i den måde,

»Hvor dannelsen forhen havde en normativ kraft, handler den i dag om én selv,« siger Anders Fogh Jensen. Foto: Søren Bidstrup

samfundet er styret på. Der er en hel horde af organisationspsykologer, der så skal hjælpe folk med at lappe sig sammen igen, så de kan holde ud at være til stede. Spørgsmålet er om vi kan holde til at være i en konstant forandring.«

Det skal handle om dig, før det kan sælge. Den sætning har filosofen lært værdien af. Før man kan sælge et literaturkursus, en bog eller et teaterstykke, skal der være en flig, hvor man kan sige: Det her handler i øvrigt også om dit liv.

»Der er lagt et benhådt identifikationskrav ned over det hele. Hvor dannelsen forhen havde en normativ kraft, handler den i dag om én selv. Du kan jo aldrig komme ind i Go' morgen Danmark, hvis din historie ikke har en psykologisk vinkel. Der er nogle problemer, som vi ikke kan løse psykologisk, men som vi konstant forsøger at lappe på psykologisk.«

Følelsernes sprog dækker over det egentlige problem. At vi er blevet en ensom flok.

»Vi har smadret nogle sociale bånd for at føle os frie. Jeg tror ikke, at vi har fundet en god måde at leve med det på over et helt liv. Konsekvensen af det er blandt andet, at der ikke bliver store fælles modstandsbevægelser. Når de endelig opstår, agerer de mere som sporadiske bisværme, der slår ned. Det er ikke ligesom fagbevægelsen, der gennem tiden har kunnet lægge et stabilt pres på arbejdsgiverne. Der er ingen moderne modbevægelser, der har en fælles strejkekasse, og hvor man sammen står på linje uden at give sig. I stedet står vi hver for sig. På en større skala er der ved at ske en nedsmeltning af den historiske bevidsthed og af dannelsen.«

Tidligere på året udgav Anders Fogh Jensen sammen med antropologen Dennis Nørmark bogen »Pseudoarbejde«, hvor de beskriver, hvordan en større gruppe private og offentligt ansatte oplever, at deres arbejde er fuldstændig meningsløst.

Det, der går igen i de ansattes egne beskrivelser, er, hvor stor en individuel skyld de pålægger sig selv.

»Den eftertanke, jeg selv står tilbage med,

er, at de her historier mest af alt er enormt triste. Det er et enormt spild af liv, der bliver skabt på danske arbejdspladser. Spinoza taler om, at mennesket begærer sin egen undertrykkelse. Det er måske sådan, det er: At vi alligevel inderst inde har det trygt med at være lænkede og travle.«

Forestil dig, at du er til en reception. Mens du balancerer både mad og champagneglas, nikker du med et hæftigt smil på læben til alle dem, du glider forbi, og falder i beleven småtalk med udvalgte personer, fordi de vil være gode at kende. Selvom du egentlig ikke orker. Selvom du mest af alt har lyst til at være alene. Det er den lægnagtighed, der er en af de mest destruktive kræfter i vores tid, lyder det fra filosofen.

»Hvis du skal være en succes i dag, kræver det, at du er konstant udadvendt, idérig og kommunikerende. Du må heller ikke kræve sikkerhed. Jo mere, man ikke kan holde projektsamfundet ud, desto mere bliver man nødt til at fælle, at man holder af det. Man må ikke sige, at man ikke gider. Det vil blive opfattet som arrogant. Derfor nikker man falskt ja til alt.«

Her er Anders Fogh Jensen. Her er en mand, hvis optegnede mentale landkort opridser en verden, der lider af den der forbandede galopperende kommunikationszoo. En verden, man ikke kan regne med længere.

Kan folk rent faktisk det, de fortæller på Facebook, at de kan? Fortæller jobannoncerne sandheden om, hvad stillingen dækker over? Er din nabos liv så smukt, som det tager sig ud på Instagram?

Her er et moderne menneske, der er bekymret for, hvad der sker med mennesket i den overoppustede tidsalder.

Det, der i hans barndom hed pral, er nu blevet en selvstændig, eftertragtet kompetence.

»Vi har fået en megaloman sindstilstand, hvor alle puster sig selv op til noget langt større, end de reelt er. Det er bagsiden af 68ernes frisættelse og frigørelse, vi ser nu. Man er så meget sig selv, at man simpelthen er gået over gevind i fortællingen om sig selv.«

Filosofitimen

Hvilke eksistentielle problemer baksænder danskerne med? Hvor spønder vi ben for os selv? Hvad definerer vores tid? Og hvilke udfordringer har vi som samfund?

Journalist Nathalie Ostrynski lader fire danske filosoffer i en interviewserie tegne det store mentale landkort over livet anno 2018.

De fire filosoffer er:

- Anders Fogh Jensen
- Anne Marie Pahuus
- Morten Alsbæk
- Dorthe Jørgensen